

ความยั่งยืนของโครงการสุขภาพภายใต้โครงการความร่วมมือเพื่อการป้องกันและแก้ไข
ปัญหาเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในประเทศไทย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาเอกบริหารสาธารณสุข
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2552

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

ความยั่งยืนของ โครงการสุขภาพภายใต้โครงการความร่วมมือเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในประเทศไทย

PROGRAM SUSTAINABILITY OF HEALTH PROJECTS UNDER COOPERATIVE ACTIVITY FOR PREVENTION AND CARE OF HIV/AIDS, TB AND STI, GLOBAL AIDS PROGRAM, THAILAND: GAP

อัจฉรา ศรีอินทร์สุทธิ 4936321 PHPH/M

วท.ม. (สาธารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาเอกบริหารสาธารณสุข

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ภูษิตา อินทรประสงค์ พบ.ด. (การบริหารการพัฒนา), จรรยา ภัทรอาชาชัย Sc.D.(Bios.), ฉานฉนวนศ์ บุรพัฒน์ Ph.D.(Social Administration)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อค้นหาปัจจัยความยั่งยืนของโครงการสุขภาพภายใต้โครงการความร่วมมือเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (GAP) ในประเทศไทย และวิเคราะห์ความสามารถในการอธิบายความผันแปรของลักษณะองค์การ ลักษณะกลยุทธ์ และกระบวนการทำให้เป็นระบบ ที่มีผลต่อความยั่งยืนของโครงการ GAP ประเทศไทยหลังหมดวาระการสนับสนุนจากองค์การผู้ให้ (ศูนย์ควบคุมโรคแห่งชาติ สหรัฐอเมริกา) กลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าหน้าที่หรือข้าราชการจำนวน 123 คนจากองค์กร หน่วยงานสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโครงการ GAP ประเทศไทยจำนวน 46 โครงการ ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุขระดับกรมหรือกอง เครือข่ายระดับจังหวัด และองค์กรสาธารณสุขสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่เข้าร่วมโครงการ GAP วาระที่ 1 (พ.ศ. 2544-2549) และเป็นโครงการตรงตามเกณฑ์การคัดเลือกที่ผู้วิจัยกำหนด ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก

ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมโครงการ GAP วาระที่ 1 หลังสิ้นสุดวาระสนับสนุน ไม่มีความยั่งยืนหรือมีความยั่งยืนอยู่ในระดับต่ำ การขยายผลเข้าสู่องค์กรได้เพียงระดับงานประจำ และมีความยั่งยืนอยู่ระดับต่ำถึงปานกลาง การขยายผลโครงการเข้าสู่ระดับห่อหุ้มในภาพรวมมีความยั่งยืนอยู่ในระดับต่ำ เจ้าหน้าที่หรือข้าราชการที่เข้าร่วมโครงการมีความเห็นว่า ลักษณะกลยุทธ์ กระบวนการทำให้เป็นระบบมีการดำเนินงานที่เหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง แต่ลักษณะองค์การ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับสูง และเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่าเฉพาะกระบวนการทำให้เป็นระบบเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับความยั่งยืนโครงการ GAP ($p\text{-value} < 0.05$) โดยโอกาสความยั่งยืนของโครงการเป็น 5.4 เท่า เมื่อเทียบกับกลุ่มที่มีความคิดเห็นว่าเหมาะสมระดับปานกลาง และทั้ง 3 ปัจจัย สามารถอธิบายความผันแปรความยั่งยืนโครงการได้ร้อยละ 30.9

ดังนั้นหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในโครงการ GAP ประเทศไทยน่าจะให้ความสำคัญแก่การบริหารจัดการโครงการหลังสิ้นสุดวาระการสนับสนุน พร้อมทั้งสร้างคุณค่าของงานให้กับบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปสู่การขยายผลห่อหุ้มเข้าสู่องค์กรเกิดความยั่งยืนของกิจกรรมอย่างแท้จริง เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อสุขภาพของประชาชนในระยะยาว

คำสำคัญ: ความยั่งยืนของโครงการ/ลักษณะองค์การ/ลักษณะกลยุทธ์/กระบวนการทำให้เป็นระบบ/โครงการ GAP

PROGRAM SUSTAINABILITY OF HEALTH PROJECTS UNDER COOPERATIVE ACTIVITY FOR PREVENTION AND CARE OF HIV/AIDS, TB AND STI, GLOBAL AIDS PROGRAM, THAILAND: GAP

ACHARA SRIINSUT 4936321 PHPH/M

M.Sc.(PUBLIC HEALTH) MAJOR IN HEALTH ADMINISTRATION

THESIS ADVISORY COMMITTEE: BHUSITA INTARAPRASONG Ph.D. (Development Administration), JAN YA PATTARA-ARCHACHAI Sc.D.(Biostatistics), CHANAWONG BURAPAT Ph.D.(Social Administration)

ABSTRACT

The current study was an explanatory research project aimed at exploring the sustainability of health projects engaged in cooperative activity for prevention and care of HIV/AIDS, TB and STI, within the Global AIDS Program (GAP) Thailand. It also examined the variability of organizational characteristics, change intervention, and institutionalization processes that affected program sustainability following the termination of support from the donor agency (US CDC). The participants were 123 officers or government officials from health agencies implementing the Thailand GAP program, totaling 46 projects, which included MOPH's departments or divisions, provincial networks, and health offices under the Bangkok Metropolitan Administration that were participating in the GAP program during the first term (2001 – 2006), and met the criteria for selection defined by the researcher. The researcher collected data using a questionnaire and tested hypotheses by employing Logistic Regression Analysis.

The results suggest that overall the GAP program shows no, or a low level of, sustainability. Program extension was by routinization only, at a low to moderate level. Expansion of niche saturation overall was low. Participants viewed that the change intervention and institutionalization process had a moderate level of suitability, whereas organizational characteristics had a high level. For relationship examination, results showed that only the institutionalization process had relationship with sustainability on the GAP program (p -value < 0.05). The institutionalization process was 5.4 times as likely to bring about program sustainability, compared with those reporting a moderate level of suitability. These three variables were capable of describing 30.9% of the variance of program sustainability.

Organizations implementing the Thailand GAP program should place importance on program management during the post terminated support period, and establish program worthiness for extension by concerned personnel into niche saturation for actual sustainability of program activities, thus resulting in better health for people in the long run.

KEY WORDS: PROGRAM SUSTAINABILITY / ORGANIZATIONAL CHARACTERISTIC / CHANGE INTERVENTION / INSTITUTIONALIZATION PROCESS / GAP PROGRAM

183 pages